

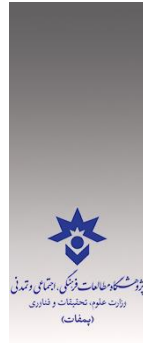
امپریالیسم علمی

درباب فربهی معرفت‌های فردگرا علیه امر اجتماعی

فرهاد بیانی



پژوهش‌های مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
(پمفات)



امپریالیسم علمی

در باب فریبهی معرفت‌های فردگرا علیه امر اجتماعی

فرهاد بیانی (عضو هیئت علمی پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی)
ناشر: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی

ویراستار: معصومه احمدی

طراح جلد: مهناز شاه‌علی‌زاده

صفحه‌آرا: علی قربی

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۲

شمارگان: ۴۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۶-۱۷۰-۲

(الف)

تلفن: ۳۲۵۷۰۷۷۷

وبسایت: www.iscs.ac.ir

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید مؤمن‌نژاد (گلستان یکم)، شماره ۱۲۴.

پست الکترونیکی: publication@iscs.ac.ir

کلیه آثار منتشره این پژوهشگاه در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید پژوهشگاه نیست.

سرشناسه: بیانی، فرهاد، ۱۳۶۴-

عنوان و نام پدیدآور: امپریالیسم علمی در باب فریبهی معرفت‌های فردگرا علیه امر اجتماعی / فرهاد بیانی؛ ویراستار معصومه احمدی.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی، انتشارات، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۱۹۸ص: ۱۶/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۶-۱۷۰-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه، ص: ۱۸۳-۱۹۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

یادداشت: نمایه.

موضوع: فردگرایی؛ Individualism

موضوع: اقتصاد -- جنبه‌های روانشناسی؛ Economics -- Psychological aspects

موضوع: سرمایه‌داری -- جنبه‌های روان‌شناسی؛ Capitalism -- Psychological aspects

موضوع: امپریالیسم؛ Imperialism

شناسه افزوده: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی. انتشارات

رده‌بندی کنگره: ۱۲۷۶ HM

رده‌بندی دیویی: ۳۰۲/۵۴

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۰۳۲۱۵

اطلاعات رکورد کتاب‌شناسی: فیا

فهرست

۹ دیباچه پژوهشگاه
۱۳ مقدمه
۱۷ فصل اول: سرآغاز
۱۷ طرح مسئله
۲۳ پرسش‌های پیش‌رو
۲۴ روش‌شناسی
۲۵ فصل دوم: فردگرایی؛ بنیان‌های نظری و مفهومی
۲۵ واکاوی مفهومی
۳۰ بنیان‌های فلسفی
۳۱ بنیان‌های نظری
۳۲ لیبرالیسم و فردگرایی
۳۵ سرمایه‌داری و فردگرایی
۳۷ نظریه جهانی شدن
۳۸ آنومی اجتماعی
۴۰ حق‌مداری / تکلیف‌مداری
۴۱ نظریه بوم‌شناسی اجتماعی
۴۳ دیدگاه فردیناند تونیس
۴۴ فردگرایی و شهرنشینی
۴۵ دیدگاه امانوئل کانت
۴۹ فصل سوم: امپریالیسم علمی؛ واکاوی نظری
۴۹ جستارکتابی
۵۲ امپریالیسم علمی؛ واکاوی مفهومی

۸ / امپریالیسم علمی: در باب فریبهی معرفت‌های فردگرا علیه امر اجتماعی

۵۵	امپریالیسم روان‌شناسی در جامعه‌شناسی؛ معرفت‌شناسی طبیعی شده
۶۰	امپریالیسم اقتصاد
۶۹	نامینالیسم؛ بنیان امپریالیسم علمی روان‌شناسی و اقتصاد
۷۵	امپریالیسم فلسفه؛ گذری کوتاه
۷۷	سرانجام فصل
۸۵	فصل چهارم: مدل‌های گفت‌وگو؛ روان‌شناسی گری، اقتصاد و عرفان‌های نوظهور
۸۵	جستارگشایی
۸۸	نظریه انتخاب عقلانی
۸۸	۱. روان‌شناسی گری
۱۳۳	پیامدهای روان‌شناسی گری
۱۳۳	۱. بیمارنمایی همگانی؛ تمام افراد بیمارند!
۱۳۵	۲. دیگر پیامدها؛ نظری و عملی
۱۴۰	۳. اقتصادگرایی (انسان اقتصادی؛ امپریالیسم علمی اقتصاد)
۱۶۶	۴. عرفان‌های نوظهور
۱۷۵	فصل پنجم: سرانجام
۱۷۵	یافته‌ها و نتایج؛ نگاهی مجمل
۱۸۱	قلب واقعیت
۱۸۵	منابع
۱۹۵	نمایه

مقدمه

شاخه‌های مختلف معرفت می‌توانند با یکدیگر تعامل داشته باشند و از رهگذر این تعامل برای شناخت، تفسیر و ارائه تصویر روشن‌تری از واقعیت جهان پیرامون به یکدیگر مدد رسانند. با این حال، گاه شرایطی رخ می‌دهد که دیگر نمی‌توان از تعامل سخن گفت بلکه بیشتر شاهد سلطه یک معرفت بر معرفت‌های دیگر هستیم. این سلطه را در فضای علم و معرفت، «امپریالیسم علمی» می‌نامند که می‌تواند مدلولات و مصادیق مختلفی داشته باشد و صورت‌های مختلفی به خود گیرد. از سلطه یک هستی‌شناسی یا معرفت‌شناسی ویژه گرفته تا تسلط یک مدل، رویکرد نظری و یا روش‌شناسی. در تاریخ علم شاهد امپریالیسم علمی علوم مختلفی مانند فیزیک، پزشکی و فلسفه بوده‌ایم، اکنون شاهد امپریالیسم علمی اقتصاد و روانشناسی علیه جامعه‌شناسی هستیم. این امپریالیسم هم از حیث هستی‌شناختی رخ داده و هم از حیث معرفت‌شناسی. این سلطه خود را در هیئت روش‌شناسی نیز نمایان کرده است. شکافتن این وضعیت و تصریح و تشریح این امپریالیسم، موضوع کتابی است که اکنون به طبع رسیده و پیش‌روی خوانندگان محترم است.

کتاب مشتمل بر پنج فصل است؛ در فصل اول، به طرح مسئله، بیان پرسش‌های پیش‌رو و روش‌شناسی پرداخته‌ام. فصل دوم، ناظر به واکاوی بنیان‌ها و مبانی مفهومی و نظری فردگرایی، به عنوان یکی از مهم‌ترین مفاهیم کتاب و

یکی از محورهای اصلی مورد مطالعه در این نوشتار، است. در فصل سوم، کوشیده‌ام تا آنجا که مقدور بوده اصطلاح امپریالیسم علمی را معرفی کرده و بکاوم. در فصل چهارم، تلاشم بر این امر متمرکز بوده تا مدلولات امپریالیسم علمی گفتمان فردگرا، در قالب روانشناسی، اقتصاد و عرفان‌های نوظهور، را برجسته کرده، تبیین و تشریح کنم. در فصل پنجم، یعنی فصل پایانی، تمرکز خود را بر جمع بندی مطالب و صورتبندی بحثی در باب رئوس اصلی مطرح شده در کتاب گذاشته‌ام و تلاش کرده‌ام پیوندی میان یافته‌ها و تحلیل‌های کتاب از یک سو، و ادبیات نظری موجود، از سوی دیگر، برقرار کنم.

در خاتمه، خداوند را شاکرم که جز در سایه رحمت و فضل آن مظهر رحمت و معرفت امکان به طبع رسیدن این اثر ممکن نبود. در به طبع رسیدن این کتاب افرادی چند نیز من را یاری کردند که بدون مدد آنان، ایده‌ها و نوشته‌های پراکنده نویسنده این سطور به جایی نمی‌رسید و صورتی منقح نمی‌یافت. ابتدا از پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی تشکر می‌کنم که این کتاب برآمده از طرح تحقیقاتی است که در این پژوهشگاه انجام شده و به همت و حمایت آن نهاد علمی است که امکان انجام چنین پژوهشی فراهم آمد. همچنین انتشارات پژوهشگاه نیز دین فربهی بر من دارد که شرایط چاپ و نشر اثر را فراهم کرد. از مرحوم آقای دکتر عماد افروغ نیز نهایت سپاسگزاری را دارم که توصیه‌ها و مشورت‌های علمی و معرفتی ایشان در این مسیر حقیقتاً راه‌گشا بود و بدون مدد‌های علمی‌شان نمی‌توانستم کتاب را به جایی که اکنون هست، برسانم. خداوند روح‌شان را غرق رحمت و آرامش گرداند. در پایان، از همسر معرّز و خانواده ارجمندم نیز نهایت سپاسگزاری و قدردانی را دارم که جز در سایه صبوری، مهرورزی و فداکاری آنان، حقیقتاً به طبع رسیدن این اثر ممکن نبود.

آشکار و مبرهن است که این اثر همانند سایر آثار علمی خالی از خلل، ضعف، بیراهه و خطا نیست، لذا از تمام اصحاب معرفت و خوانندگان محترم

تقاضا دارم نکات، نقدها و راهنمایی های خود را با این حقیر در میان گذاشته تا بتوانم در تصحیح خطاها و تنویر بهتر حقیقت گامی بردارم. نقد ناقدان و نصیح ناصحان، برترین پاداش و خجسته باشی است که صاحب این قلم دریافت خواهد کرد. باشد که این تلاش اندک و خام، کمکی، هر چند اندک، در راه تنویر حقیقت و تقلیل مشقت باشد، که این دو را غایت زیست و کنش علمی و معرفتی می دانم. والله ولی النعم و الیه تصیر الامور.

فرهاد بیانی

تهران، پاییز ۱۴۰۲